

KÖŞEBENT

ENİS BATUR

Tanpınar'a Sükût Suikasti

Rilke, bir dönem sekreterliğini yaptığı Rodin'e bakarken, "Ünlü bir insan, hakkındaki yanlış anlaşılmalardan toplamıdır" demişti.

Tanpınar'ın durumuna da uyan bir saptama bu. Defterlerine düştüğü notlara bakılırsa, kendisi de farkında durumun: **Suut Kemal Yetkin**'in ağzından "Kimdir bu Ahmet Hamdi? Ne kadar az eser için bu isme tahammül ediyoruz?" sözleriyle yargılıyor şair kimliğini. Bir adım sonra ekliyor: "Sanatkâr bilmeli ki *efkâr-ı umumiye yoktur, daima birkaç yüz kişi vardır. Bu birkaç yüz kişiyi seçmek meselesidir ki asıl hünnerdir. Bu birkaç yüz kişi senin ayarında olursa ayarın sağlama basar. Fransız irfanıyla yetişmiş Yahya Kemal'i birkaç dostu hariç, ya hiç Fransızca ve ecnebi dili bilmeyenleri, yahut bilip de en kötü edebiyatın numunesini verenleri seçti.*" Ya kendi doğru seçmiş midir birkaç yüz kişisini? Yanıtı göz kırpmadan verir: "Bana bağlananlar arasında benim cinsimden tek bir insan bulunmaması beni düşündürüyor."

Tanpınar'a, ölümünden sonra sağ kesimin aydınları da, sol kesimin aydınları da ilgiyle bakmıştır. **Mehmet Kaplan**'dan **Orhan Okay**'a bir yakada, **Selahattin Hilav**'dan **Murat Belge**'ye bir başka yakada. Yaşıyor olsaydı, bu ilgi, içindeki yalnızlık duygusunu özde azaltmayacaktı diye düşünüyorum: O dönemde, şiiri, şairleri, romanı (**Oğuz Atay** hariç) romancıları, denemeleri, denemecileri beslemiyordu. 1950 kuşağı şairleri, yazarları, belki de **Ataç**'ın etkisiyle 'çok önemli' bulmuyorlardı Tanpınar'ı: **Tahsin Yücel**'den, **Bilge Karasu**'dan, **Cemal Süreya**'dan onu 'gözümde büyüttüğüm' yollu uyanlar aldığımı anımsıyorum. **Ahmet Oktay** ve **Ece Ayhan**'ı saymazsak, bir sonraki kuşakla derinleşti ilgi: **Selim İleri**, **Orhan Pamuk**, **Oğuz Demiralp**, **Orhan Koçak**, **Nurdan Gürbilek**, **Sefa Kaplan**'la.

Kaplan'ın, Okay'ın, Hilav ya da Belge'nin yaklaşımlarında da çoğu zaman yararcılık ağır basmıştır: Tanpınar'ın toplumsal bakışıyla sınırlı, daha doğrusu ona ihale edilmiş bir perspektifle sınırlı bir ilişkidir bu. Tanpınar'ı ne kadar deşifre edebilmişlerdi? Onun şu sözleri bu soruyu doğruluyor: "Türkiye'de her şey politika mücadelesi. Ben ise eserimde Türk politikasını, hakiki Türk politikasını görüyorum. Sağ taraf beni kâfi derecede kendilerinden, kâfi derecede inhisarcı, kâfi derecede cahil görmüyor. Sol bana düşman. Benim kültür seviyemde olanlar ise frenklerde benden iyisini buluyorlar... Hakikat bu ki ben Türkçede yeniyim. Fakat dünyada yeni değilim... Sağcılar yalnız Türkiye, gözü kapalı, ezberde almış ve geçmiş bir Türk tarihi, yalnız iç politika ve propaganda diyor. Sol Türkiye yoktur ve olmasına da lüzum yoktur diyor; yahut benzerini söylüyor. Ben ise dünya içinde, ileriye açık, mazi ile hesabını gören bir Türkiye'nin peşindeyim. İşte memleket içindeki vaziyetim."

Tanpınar'ın konumu mu bir tek, yalnızlığını doğuran? Kendisine, yaptıklarına yaklaşımında zalimlik kertesine varan eleştirelilik de onu bir başına bırakmıştır. Türk edebiyatında kimse, aynaya bakıp bunca acımasız olmayı başaramamıştır:

"Ömrümün bir on senesi var ki kendiliğinden, bir on senesi daha var ki elimle yandı."

"Muhakkak olan bir şey varsa yirmi sene evvel bir şöretim olmuş. Kitap neşretmemek, aynı muhitle-re yazmamak bu tesirin de devamını men etmiş. Anlılıyor ki şiire az yer vermişim."

"Hocalık ve faydasız nesir, birkaç evde birden yaşamak gibi. Birini bırakıp öbürünü almakla iş oluyor... Bana ne zamanım, ne de hususi hayatım yar-dım etti."

"Estetiğimi kendime mal etmek uzun senelere ihtiyaç gösterdi. Acaip bir kader her şeyimi geciktiriverdi. Öyle ki 59 yaşında ilk defa olarak ihtiyar bir kız gibi dışarıya gittim. Bunun ne demek olduğunu Fransız edebiyatıyla biraz meşgul olanlar bilir. Kırk yaşında tek odada müstakil evim oldu. Her şey, hayatımda her şey geç oldu. İlk nesir kitabım 40 yaşında çıktı."

"Belki de kendi kendimi mahveden benim. Hak-kımdaki sükût suikastinin bir sebebi de belki benim."

Inci Enginün'ün yayımladığı defter sayfalarından seçtiğim bu paragraflar, Tanpınar'ın, hayatının son birkaç yılında hayatının bütünü üzerinde yürüttüğü kazının boyutlarını gösteriyor, sanıyorum. Onun, "Dindann şantajından bıktım, hayata öyle barajlar koyuyor ki tahammül kabil değil" türünden günümü-zü ve geleceğimizi de bağlayan gözlemleri; "Biz Avrupa-lılaşacağız, fakat Asya'da oturan Türk milleti sayılarak, kitle halinde değişerek", "halk düşünmeden çocuk yapıyor", "millet olarak bütünüyle bu kadar politika yapan cemaat var mıdır başka?", "Evvvela Türkiye. Evvvela onu kurtaralım" türünden altı çizile-si cümleleri, defterlerin sükût suikastini kırabilecek gücü barındırdığını düşündürüyor.

